

de lucht- en scheepvaart, is bio-
brandstof het beste dat nu beschik-
baar is. Het gebruik van biobrandstof
275 is in ieder geval aanzienlijk duur-
zamer dan de kerosine uit fossiele
bronnen die nu wordt gebruikt.

(20) Ondertussen zal er flink moeten
280 worden geïnvesteerd in innovatie om
nog duurzamere manieren van vlie-
gen te vinden, dat is een taak voor
de overheid en luchtvaartindustrie.
De focus op individuele acties als
285 oplossing voor milieuproblemen, zo-
als minder vliegen, werkt averechts.
Het haalt de aandacht weg bij wie die
grootschalige verduurzaming echt

kunnen doorvoeren. Bovendien zet je
290 zo mensen tegen elkaar op: vlieg-
schaamte richt zich op individuele
schuld als oorzaak van de klimaat-
crisis, terwijl niet iedereen in staat is
duurzame keuzen te maken. Als
295 mensen moralistisch worden toe-
gesproken, keren ze zich af van de
oplossing.

(21) 'Vliedschaamte' won de
verkiezing van woord van het jaar
300 uiteindelijk niet. Het is zaak dat de
term uiteindelijk helemaal verdwijnt
en dat iedereen weer trots mag zijn
op verre reizen: duurzaam en goed
voor een vreedzame wereld.

naar: Hidde Boersma

uit: de Volkskrant, 2 november 2019

Hidde Boersma is wetenschapsjournalist en documentairemaker.

noot 1 *Enlightenment now*: Verlichting nu

noot 2 *Austerity Ecology and the Collapse-Porn Addicts*: De soberheidsecologie en de
verslaafden aan de ineenstortingsporno

noot 3 De plasticsoep is de verzameling van grote hoeveelheden plastic afval in de oceanen en
zeeën.

noot 4 Het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) is een Nederlands kennis- en
onderzoeksinstituut.

Tekst 2

Wij zijn niet ons brein, maar wel onze boekenkast¹⁾

(1) Het is natuurlijk Kinderboeken-
week, maar voor oudere ouders kan
dit ook zomaar de tijd zijn dat hun
studerende kind het huis verlaat en
5 dus ook diens spullen dient op te
ruimen. Wat gaat er mee, wat blijft,
en wat mag definitief weg? Naar de
kringloopwinkel bijvoorbeeld? Nou,
de boeken dus, die mogen allemaal
10 weg, vindt de nieuwe generatie twin-
tigers. Althans, dat begreep ik van

een collega. Zij had haar zoon ge-
vraagd op te ruimen en voor ze het
wist, lag er op de gang een stapeltje
15 boeken te wachten op ... ja, waarop
eigenlijk? Op een moeder die ze nog
wel zou redden?

(2) Zelf ben ik zeker zo'n moeder, op
het pathologische af, want ik bewaar
20 niet alleen de kinderboeken van mijn
zoons (*De grijze jager*), maar ook die
van mezelf (*Kruistocht in spijker-*

broek) en zelfs die van mijn moeder
(*De bikkel, Ursula, Schoolidyllen*).

25 Mijn collega is waarschijnlijk een
minder ernstig geval, want zij consta-
teerde droogjes dat het digitale tijd-
perk met haar zoons duidelijk was
ingetreden. Niet dat haar zoons geen
30 boeken lezen of bestellen. Maar
boeken bewaren, waarom zou je dat
nou doen? Waarschijnlijk lees je ze
nooit terug. En áls je dat wilt, dan
heb je ze online toch zo gevonden?

35 **(3)** Dat idee leeft trouwens niet alleen
bij twintigers. Je ziet tegenwoordig
amper nog huizen met een goed
gevulde boekenkast. Als ik de nieuwe
opruimwoede probeer te begrijpen,
40 wat ik moeilijk vind, kan ik beter een
omweg nemen naar een informatie-
drager die me iets minder na aan het
hart ligt, namelijk de cd. Die lades
met cd's moesten we toch écht eens
45 opruimen, denk ik nu al zeker vijf
jaar. Als je muziek wilt horen, dan
doe je dat toch gewoon via Spotify²⁾?

(4) Maar toen ik deze week die la met
cd's weer eens opentrok, begreep ik
50 ineens waarom het enthousiasme
over een digitale bibliotheek waarin
je 'alles terug kunt vinden' me zo
begint te irriteren. Dat is niet alléén
omdat Spotify je na vijf zelfgekozen
55 tracks altijd weer onaangenaam

verrast met een nummer waar je níet
voor hebt gekozen, als een overijveri-
ge ober die een intiem gesprek
onderbreekt om te vragen of 'alles
60 naar wens is'. Donder op!
(5) Zo'n bemoeial is erg, maar erger
vind ik het idee dat Spotify als ver-
vanger kan dienen van de muziek
waarmee ik een strikt persoonlijke
65 relatie heb opgebouwd. In die la met
cd's zag ik mijn halve leven voorbij-
komen: oude liefdes, oude vakanties,
oude feesten. Die muziek liet me zien
wie ik ben geweest en dus ook ben.

70 Dat lijkt me in tijden van globalisering
nou net dat beetje identiteitsherstel
dat we kunnen gebruiken. Want rond-
zwerven op een oeverloze oceaan is
prachtig, maar alleen als je terug
75 kunt naar een stuk land dat herinnert
aan jouw geschiedenis, jouw huis,
jouw dierbare spullen.

(6) Zo werkt dat ook met de boeken-
kast. Die laat zien wat ik heb gelezen
80 en overdacht, wat me aan het lachen
heeft gemaakt en heeft ontroerd.
"Erg hè? Dat Jet van Marle³⁾ dan
doodgaat! Net op haar zeventiende
verjaardag!" Zonder die ruggetjes
85 vergeet je zoiets. Wij zijn niet ons
brein, wij zijn onze muziekverzame-
ling – en onze boekenkast.

naar: Leonie Breebaart
uit: *Trouw*, 5 oktober 2019

noot 1 De titel is een toespeling op het boek *Wij zijn ons brein* van hersenonderzoeker Dick Swaab, waarin staat dat onze identiteit wordt bepaald door ons brein.

noot 2 Spotify is een populaire muziekdienst op internet.

noot 3 Jet van Marle is de hoofdpersoon van het boek *School-idyllen* van Top Naeff (1878-1953).